

Platte bies (*Scirpus cariciformis* Vest) in Twente teruggevonden

G. Boedeltje (Daslook 39, 7242 MD Lochem)

Scirpus cariciformis Vest refound in Twente (East Netherlands)

In 1993 *Scirpus cariciformis*, which is a rare and endangered species in the Netherlands, was rediscovered in the eastern part of the province of Overijssel. It grows in a Lolio-Potentillion-vegetation on a sandy bank of a recently dug lake. In winter the water level is situated 5–10 cm above and in summer just below the soil surface.

Inleiding

De enige overgebleven vindplaats van de Platte bies (*Scirpus cariciformis*) in Twente bevond zich tot ongeveer 1960 langs de Hazelbeek. Daar groeide zij aan de rand van het beekdal in drassige weiden op de overgang naar stroken bronbos en zeggehoi-moerassen.^{1 2} Nadien is zij hier nooit meer aangetroffen. Elders in Oost-Nederland is deze zeldzame en bedreigde soort na 1950 alleen bij Eibergen gevonden.³ Hier kwam zij met honderden exemplaren voor langs de Ramsbeek. Als gevolg van cultuurtechnische werken is deze groeiplaats in 1975 verdwenen.

Tijdens vegetatieonderzoek in opdracht van Rijkswaterstaat werd *S. cariciformis* in 1993 in Twente teruggevonden en wel nabij Bornerbroek, waar zij voor het laatst in 1895 was gesignaleerd.⁴ In dit artikel wordt in het kort ingegaan op het vroegere en huidige voorkomen van de Platte bies in Oost-Nederland. Over de groeiplaatsen in het kustgebied wordt verwezen naar Sýkora en Westhoff⁵ en Weeda.⁶

Vroegere groeiplaatsen

Op grond van notities bij herbariummateriaal konden de volgende standplaatstypen in Oost-Nederland onderscheiden worden:

- 1) lage, vochtige (leemachtige) heidegrond. Dergelijke groeiplaatsen waren bekend van Hengelo (Woolde), Diepenveen (Linde) en Ruurlo (in de Morsch);
- 2) wei- en hooilanden aan beken of op de overgang naar beekdalen. Tot dit standplaatstype behoorden o.m. de Hartermeden bij Deurningen (Deurningerbeek), weilanden nabij de Hazelbeek, broeklanden bij Borne en Weerselo en de oeverstroken aan de Ramsbeek bij Eibergen. Op de laatste groeiplaats kwam *S. cariciformis* voor in de onderste helft van een 5 à 6 m breed, grazig talud van de beek;⁷
- 3) veenstreken. Uit de omgeving van Markelo is een melding bekend 'uit de venen'. Mogelijk dat het hier gaat om randen van kleine veenbeekjes.

De huidige groeiplaats nabij Bornerbroek

De nieuwe vindplaats bij Bornerbroek betreft een voormalige zandwinplas, het Grasbroek, ontstaan tijdens de aanleg van de A1 in de zeventiger jaren (coördinaten 240/479). Deze plas wordt momenteel vooral voor recreatiedoeleinden gebruikt, in de

Tabel 1. Vegetatieopname⁹ met *Scirpus cariciformis* in een licht betreden oeverstrook langs het Grasbroek. Datum: 3.ix.1993, oppervlakte 2 × 1 m², bedekking kruidlaag 65%, bedekking moslaag <1%, hoogte kruidlaag 10 cm, Riet 40 cm.

<i>Scirpus cariciformis</i>	3		
Plantaginetea en Lolio-Potentillion		Phragmitetea	
<i>Agrostis stolonifera</i>	2m	<i>Eleocharis palustris</i> subsp. <i>palustris</i>	1
<i>Poa annua</i>	1	<i>Phragmites australis</i>	+
<i>Lolium perenne</i>	1	Overige soorten	
<i>Plantago major</i> subsp. <i>pleiosperma</i>	1	<i>Trifolium repens</i>	1
Associatiegroep met		<i>Cerastium fontanum</i>	r
<i>Eleocharis palustris</i> subsp. <i>uniglumis</i>		<i>Taraxacum officinale</i>	r
<i>Eleocharis palustris</i> subsp. <i>uniglumis</i>	2b	<i>Bidens tripartita</i>	r
<i>Juncus articulatus</i>	2a	<i>Calliergonella cuspidata</i>	2m

toekomst krijgt hij naar alle waarschijnlijkheid de functie van spaarbekken voor de drinkwaterbereiding. Het is een diepe plas met ondiepe oeverstroken, waarvan het water, althans in de zomer, basisch is (pH=8.4; n=6).⁸

Scirpus cariciformis groeit aan de zuidwestoever in een licht betreden, zandige strook, die zich 's zomers ongeveer 10 cm boven de waterspiegel van de plas bevindt en die 's winters gedeeltelijk onder water staat. De groeiplaats, die ongeveer 1 m breed en 2 m lang is, grenst aan de onderkant aan een ondiepe waterzone met Naaldwaterbies (*Eleocharis acicularis*), aan de bovenkant aan een dichte vegetatie met Riet (*Phragmites australis*), Koninginnekruid (*Eupatorium cannabinum*), Haagwinde (*Calystegia sepium*), Wolfspoot (*Lycopus europaeus*), Blauw glikkruid (*Scutellaria galericulata*) en Grote brandnetel (*Urtica dioica*). Platte bies, die aspectbepalend aanwezig is, wordt onder meer vergezeld door Slanke waterbies (*Eleocharis palustris* subsp. *uniglumis*), een eveneens in Twente zeldzame plant, Fioringras (*Agrostis stolonifera*) en Zomprus (*Juncus articulatus*) (Tabel 1). Syntaxonomisch behoort deze vegetatie tot het Zilver schoonverbond (Lolio-Potentillion).¹⁰

Discussie

De huidige vindplaats van *Scirpus cariciformis* aan het Grasbroek is duidelijk anders dan die 'in de broeken bij Borne' in 1895. Het milieu ter plaatse vertoont toch veel overeenkomsten met vroegere situaties. Dit blijkt met name als we de best omschreven vroegere groeiplaats (de Ramsbeek) vergelijken met de huidige. In beide gevallen is sprake van een natte bodem, die 's winters onder water staat en die 's zomers oppervlakkig uitdroogt. De extensieve betreding zoals die langs het Grasbroek voorkomt is ook vaak een kenmerk van andere vegetaties met *S. cariciformis*, evenals de basenrijckdom van de bodem.⁶ Mogelijk dat (ondiepe) kwel, zoals die ter plaatse in sloten langs het nabij gelegen Twentekanaal is geconstateerd, ook in het Grasbroek zorgt voor specifieke condities.

Syntaxonomisch ondersteunt de hier gepresenteerde opname de opvatting⁵, dat *S. cariciformis* een differentiërende soort is van de associatiegroep met *Eleocharis palustris* subsp. *uniglumis* uit het Lolio-Potentillion, een plantengemeenschap die kenmerkend is voor permanent met water verzadigde bodems.¹⁰

1. V. Westhoff, P.A. Bakker, C.G. van Leeuwen, E.E. van der Voo & I.S. Zonneveld, 1973. Wilde Planten, deel 3. 's-Graveland.
2. E.J. Weeda, 1985. *Scirpus cariciformis* Vest. In: J. Mennema, A.J. Quené-Boterbrood & C.L. Plate (red.), Atlas van de Nederlandse Flora 2: 278. Utrecht.
3. D. Douwes, 1986. Veranderingen in de wilde flora, Flora van Doetinchem. Wet. Med. KNNV nr. 174. Utrecht.
4. Volgens een bijschrift bij herbariummateriaal in het Rijksherbarium. Het herbariumonderzoek ten behoeve van dit artikel werd uitgevoerd door Wout van der Slikke (Stichting FLORON) in 1993.
5. K.V. Sýkora & V. Westhoff, 1985. Synecology and syntaxonomy of *Apium repens* (Jacq.) Lag. and *Scirpus cariciformis* Vest, in particular in the eastern part of Zeeuws-Vlaanderen (Province of Zeeland, the Netherlands). *Tuexenia* 5: 41–57.
6. E.J. Weeda, 1994. Nederlandse Oecologische Flora, deel 5. Amsterdam.
7. Mondelinge mededeling van de heer D. Douwes (Doetinchem) aan de auteur, 1993.
8. Blijkens metingen van het waterschap Regge en Dinkel in de zomer van 1993.
9. Opname gemaakt tezamen met Otto Zijlstra.
10. K.V. Sýkora, 1983. The Lolio-Potentillion anserinae R. Tüxen 1947 in the northern part of the Atlantic domain. Dissertatie, Nijmegen.